

ПЕЧАТНИТЕ ИЗДАНИЯ НА ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ В ИСТОРИОГРАФИЯТА НА РСМ

Александар Йошевски

докторант към катедра „История на България“

Abstract: This article analyses the monograph of the historian from the Republic of North Macedonia Vera Gosheva, who tries to present the history of the Ilinden organization in Bulgaria (1921-1947). Attention has been drawn to the parts in which she writes about the editions of the organization of the veterans of Macedonian-Adrianople revolution. The main criticism revolves around the ethnic character of the Macedonian population and the leaders of the organization, which the author presents in sharp contrast with the publications themselves.

След Илинденското въстание членовете на Вътрешната македоно-одринска революционна организация в България се организират в дружества и братства. След Първата Световна война броят на българите бежанци в София и изобщо в Царство България се повишава драстично. Основите на организационното оформяне на Илинденската организация са поставени с приемането на Устава на дружество „Илинден“ на 3 април 1921 г.¹ Дружество Илинден е известно още под името Илинденска организация, която има свои клонове в повечето градове на Царство България. Тези клонове действат без прекъсване до включването на България във Втората световна война и посрещат с възторг и одобрение присъединяването на части от Македония към Царството. В тази обстановка Илинденската организация е сред първите, които започват да разширяват своята организационна структура в присъединените към Царство България части на Македония.

Предмет на настоящото изложение е критичен анализ на основните тези, защитавани от историчката от РСМ Вера Гошева в нейната монография „Илинденската Организация (1921 - 1947)“, която се базира на селективно подбрани и тълкувани едностранчиво цитати от печатните издания на Илинденската организация.

¹ Гребенаров, Ал. Илинденската Организация (1921-1947). - Сборник Доклади – 100 години от Илинденско-Преображенско въстание (1903), Парадигма, С. 2005, с. 8

В своята монография Вера Гошева изследва периода от основаването на Илинденската организация през 1921 г. до закриването ѝ през 1947 г. Тя прави разграничение между български народ и идентичност, от една страна, и македонски народ и идентичност, от друга, в периода между двете световни войни, като приписва на Илинденската организация „македонски“ (в смисъл на македонистки) характер. Терминът „македонци“ или „македонско“ го използва почти винаги за представяне на отделна македонска народност, а игнорира политическото, регионално и етнографско значение, което самите членове на Илинденската организация му дават в своите официални речи, кореспонденция и печатни органи. Гошева съпоставя Илинденската организация и Съюза на македонските културно просветни и благотворителни братства и ги дефинира като организации, изразители на различно национално самосъзнание, като последната определя за творение на българската държава и провеждаща нейните интереси.²

Една от тезите на Гошева е, че Илинденската организация чрез своето печатно издание в. „Илинден“ се стреми да запази народното съзнание на македонците и счита, че вестникът с право може да се впише в реда на ония македонски вестници и списания, които поставят основата на съвременния македонски периодичен печат.³

В своята монография Гошева открито си служи с манипулации. Пример за това е твърдението на Гошева, че успоредно с отпечатването на статии във в. „Илинден“, в които се разглеждат въпроси за „македонската национална култура и история“, на неговите страници се публикуват и статии, които изразяват негативното отношение на Илинденската организация спрямо българските власти и останалите македонски емигрантски организации (напр. Съюза на македонските братства).⁴

Гошева се позовава на тезите на изтъкнатия според нея македонски славист, филолог и етнограф Кръсте Мисирков, като цитира или пише за две негови статии, публикувани във в. „Илинден“ през 1923 г.⁵

Двете статии на Мисирков са интересни и внимателно трябва да се анализират. Например в статията „Песимизъм и оптимизъм“ Мисирков, правейки паралел между силния народен дух на поляците и македонците, изтъква:

„... до като в България всеки българин в градовете е знаел и говорел с турците на турски език, в Македония турците трябвало да научат и говорят с „гяурите“ български.“

² Гошева, В. Илинденската Организация (1921-1947). Скопје 2004, с. 57, 86, 105 -106,

³ Пак там, с. 44

⁴ Пак там, с. 45

⁵ Пак там, с. 43-44; Мисирков, П. К. Македонска култура, в. „Пирин“ 21 октомври 1923 г.; Мисирков, К. „Песимизъм и оптимизъм“, в. „Илинден“ 2 март 1923 г.

„Аз мисля, че не съм далеч от истината, когато предполагам, че нашите съплеменници, които са останали да живеят в сръбска Македония, като сръбски поданици, нема нито на една минута да изменат на своят роден език, на който са говорели техните деди и прадеди с векове, и на който са говорили безбройните герои – македонци, беззаветно сложили главите си за освобождението и единството на нашата майка Македония. Както дедите и прадедите ни през всичко време на турското, при все че знаели турски, си говорили и в къщи и с турците на български, тъй и сега македонците в сръбска и гръцка Македония могат да изучат в училищата сръбски и гръцки език, обаче нема да забравят нито минута, че техното отечество се казва Македония, а не Сърбия и Гърция и в Македония трябва да се говори македонски, а не сръбски и гръцки.“

Кр. Мисирков продължава в текста с нападки по адрес на сърбите, като пише, че те „за разпокъсването и поробването на Македония склучиха съюз с гърци и ромъни“. Мисирков ги обвинява също така, че фалшиво се кичат със славянския произход и култура.

Очевидно е, че в цитираните откъси Кр. Мисирков нарича езика на дедите си и езика, който славянското население на Македония говори в домовете си, български. Логичен е изводът, че за Кр. Мисирков „български“ и „македонски“ са синоними за народния език в Македония. Това го разграничава от класическия македонизъм на Ст. Новакович и Л. Колишевски.

В статията си „Македонска култура“ Мисирков твърди, че македонците имат своя самостоятелна македонска култура и отново напада сърбите и тяхната политика за „денационализация на македонците“. Той определя сръбските светци и крале като недостойни, за да се налагат над македонца, който си има своите Кирил и Методий, Климент и Наум и т.н. Тук прави впечатление нещо важно и интересно – Кр. Мисирков не говори за денационализаторска политика от страна на българската държава, а обвиненията му са насочени само спрямо Белград и Атина. Това е доказателство, че неговите убеждения се отличават от сръбмакедонизма, който се проповяда от дружество „Св. Сава“, а по-късно и от комунистическия режим във Вардарско.

Логично, Гошева споменава само бегло и селективно части от изречения от двете статии без да ги анализира, т.к. един анализ би извадил наяве трудни въпроси.

Месец по-късно Кр. Мисирков излиза с нова публикация във в. „Пирин“⁶ (неотбелязана в монографията на Гошева), в която открито напада както сваленото правителство на

⁶ На 23 септември 1923 г. заради влошената външнополитическа обстановка и натиск от Белград правителството начело с премиера Ал. Цанков спира в. „Илинден“. Три седмици по-късно бившите революционни дейци подновяват издаването на печатния орган под наименованието „Пирин“ (от 15 октомври 1923 до 6 април 1924 г.).

Александър Стамболийски, така и новото на Александър Цанков. Обвинява ги в това, че водят политика на отказ от македонците и твърди, че „...за да спечелят за България симпатиите на сърбите и техните съюзници, одобряват денационализаторската им дейност в Македония.“ Отново не говори за денационализаторска политика от страна на официална София към македонците в Българска Македония, а проличава разочарованието му от пасивността на българската държава по отношение на положението на народа в Македония. В целия текст атакува сръбските методи за асимилация и терор над населението във Вардарско и пише: „Но щом се признава факта, че имало българска партия в Македония, защо сърбите не искат да допуснат покровителство на Обществото на народите над тия български болшинства от македонски семейства, ами пълнят с тях безбройните затвори из Македония?“⁷

Тези думи на Кр. Мисирков го показват като човек, който се припознава като българин и отстоява по-безкомпромисно българщината в Македония от редица български политици и общественици по онова време.

Във в. „Илинден“ срещаме още седем публикации на Кр. Мисирков. Учудващо е, че Гошева споменава в монографията си само горепосочените две, а игнорира останалите. Обяснението би могло да бъде, че те съдържат противоречащи на прокарваните от нея твърдения относно македонистките народностни убеждения на Кр. Мисирков, като например:

„Наричаме ли се ний българи, или македонци, ний винаги се съзнаваме като отделна, единна, съвършено отлична от сърбите и с българско съзнание народност, която ще знае да наложи волята си в борбата за човешки права на македонец.“⁸

„Ясно е, че ний направихме големи грешки, дето всичката си дейност съсредоточихме вътре в Македония и главното средство за културна борба ни беше само родният ни език. С европейците ний не можем да се разберем на български. Ние трябва да отидем при тях и да им заговорим на един език, който познават, който да е тяхно оръдие за взаимно международно общуване и разбиране.“⁹

„Такава е тя – иронията на съдбата: усилията на легендарния Апостол войвода и на неговите герои-четници, усилията и жертвите дадени от населението на всички села в тоя най-

На 10 април 1924 г. по заповед на министъра на МВРНЗ Иван Русев в канцелариите на вестника нахлува полиция и преустановява издаването му до второ нареждане. Илинденската организация продължава издаването на печатния си орган под ново наименование „20 юли“ (14 април – 20 юли 1924). След това отново се издава под наименованието „Илинден“ (от 1 август 1924 до 8 октомври 1926 г.).

⁷ Мисирков, К. Сръбски сметки и софизми. в. Пирин, 4 ноември 1923 г.

⁸ Мисирков, К. - Народността на македонците. в. „20 юлий. Македоно-одрински лист“, год. I, бр. 5, София, 11 май 1924 г.

⁹ Мисирков, К. ИДО и Македония на Македонците. в. „20 юлий. Македоно-одрински лист“, год. I, бр. 14, София, 13 юли 1924 г.

хубав кът на Македония с прославеното от Апостол войвода Езеро по средата му, се свършиха с изгубването за българщината, пък ако щете и за цялото славянство на прекрасното Солунско поле, владяно от нас – тамошното българско население, цели 1400 години.“¹⁰ Няма как да не отбележим, че това е родният край и на самия Кр. Мисирков – той е роден в с. Постол, Ениджевардарско, което се намира в северозападния край на Солунското поле. Поради това той пише с толкова скърби и любов за този великолепен район.

„И ако Марко се пробуди, в което ний, Македонските българи, вярваме не по-малко от вас (има предвид сърбите м.б.), тогава той ще има право да разчисти сметките си, но не с българите, с които той никога не е враждувал, а с вас поробителите на неговата любима Македония.“¹¹

„Понеже сърбите натрапиха празнуването на свети Сава и на поробеното от тях македонско население, на което е забранено празнуването на общобългарския празник св.св. Кирил и Методи и годишнината на Илинденското въстание, не е зле ний, македонците, да обърнем по-сериозно внимание върху личността и дейността на тоя сръбски "светец" и гордост на сръбското племе.

Нито Сава, нито баща му Неманя, нито брат му Стефан Първовенчани, нито всички други сръбски крале-светци не са българи и не са от Македония. И затова ний македонците, не можем да се гордеем с техните дела.“¹²

„Последните избори за скупщината в Югославия дадоха представители на всички народности, населяващи държавата, освен представители на българската народност. – Защо?“

„Защо е забранено в Югославия българите да се наричат българи или македонци? Защо е забранено да се казва Македония със собственото ѝ име употребявано там с хиляди години и то е заменено с изкуственото име на южна Сърбия?“¹³

„И за да постигнат своята цел, сърбите си позволяват всичко, което никога гърците не са си позволявали: те ни отнеха нашите черкви и училища, те организираха сръбски чети за тероризиране на македонското население, те ни отнеха правото да се наричаме българи, дори македонци, те ни натрапват свои училища със своя наука, също толкова фалшива и йезуитска, колкото е била фалшива и йезуитска личността, учението и дейността на "свети" Сава.“¹⁴

¹⁰ Мисирков К. „Сърбите и солунското поле“, в. „Илинден“, год. IV, бр. 15, София, 14 ноември 1924 г.

¹¹ Мисирков, К. Крали Марко в. Илинден. Орган на бившите македоно-одрински революционери, год. III, бр. 12, София, 25 март 1923 г.

¹² Мисирков, К. Св. Сава – Сръбска слава, в. Пирин. Македоно-одрински лист, год. II, бр. 17, София, 3 февруари 1924 г.

¹³ Мисирков К. – „Защо?“, в. Илинден. Орган на бившите македоно-одрински революционери, год. III, бр. 15, София, 15 април 1923 година

¹⁴ Мисирков, К. – „Противоядие“, в. „Пирин“, бр. 15, год. II, София, 20 януари 1924 г.

Цитираните статии на Мисирков ясно показват, че той счита македонските славяни за българи. Нещо повече, предвид факта, че статиите са писани 1923 – 1924 година, а Кр. Мисирков умира през 1926 г., то може да се заключи, че той остава фанатичен българин до края на живота си, като защитава безкомпромисно българщината и народа в Македония. Неговият грях, както е известно, е, че има разни политически лъкатушения. Но проследявайки творчеството му, може да се заключи, че всичко това е било по геополитически съображения и временни разсъждения по македонския въпрос, наложени от международните обстоятелства и реалността, които понякога той прозира много мъдро. Поради всичко гореизложено, остава неясно защо Гошева пропуска в монографията си тези крайно емоционални и родолюбиви български и антисръбски публикации на Мисирков, а дава предимство само на отделни откъси, които посочени извън контекста лишават изложението ѝ от цялостност и достоверност.

Читателите в РСМ по правило не са запознати с историческите извори относно дейността на Илинденската организация и нейните печатни издания. Поради това, базирайки се само на тези едностранчиви писания на Гошева, биха стигнали до неправилни заключения – например, че в Илинденската организация са членували хора, които имат не българско, а македонско народностно самосъзнание и че в основата на конфликта и недоразуменията между бежанските организации на македонските българи, от една страна, и българската държава и ВМРО, от друга, стои форма на национално противопоставяне. Ако обаче се запознаят с броевете на вестника и другите печатни издания на Илинденската организация, те ще видят, че Македония и всичко македонско биват разглеждани само и единствено като интегрална част от общото българско отечество и целокупния български народ.

Авторката дава противоречиви примери за взаимоотношенията между преживелите илинденци и ВМРО на Тодор Александров и Александър Протогеров, от които става ясно, че ВМРО предоставя значителна материална помощ на дружество „Илинден“ в София, а от своя страна илинденците подкрепят политиките на Тодор Александров и в техния в. „Илинден“ защитават позициите на ВМРО. В изследването си Гошева признава: „Тодор Александров е бил дълги години проводник на българската държавна политика към Македония“.¹⁵

Като цяло изводите на Гошева са противоречиви, а оттам и неубедителни, защото, от една страна, тя определя Александров за проводник на българска политика, а от друга, посочва, че след ПСВ той подпомага небългарската по национален характер, според Гошева, организация на ветерани от Илинденското въстание. В опита си да представи македонското революционно

¹⁵ Гошева, В. Илинденската ..., с. 115-116, 129

движение като небългарско или дори антибългарско, авторката тълкува историческите факти по крайно незадълбочен, ненаучен и субективен начин, което поставя сериозните историци пред истинско изпитание в опита си да коментират писанията ѝ. В книгата е възприет подхода „целта оправдава средствата“, като целта е да се продължи и запази насадения след 1944 г. югокомунистически национал–шовинистичен възглед за съществуването на отделна македонска народност поне от времето на Средновековието насам.

Относно името на печатния орган на Илинденската организация, който започва да излиза като „Илинден“, а в периода 1921 – 1926 г. е „Пирин“, „20-ти юли“ и отново „Илинден“, Гошева пише, че тези промени са по причина на българската държава. Според нея властта в България се е страхувала от този политически вестник, който се е превърнал в духовен водач на македонската емиграция, и поради това българските правителства са искали да забранят неговото издаване.¹⁶

Реално погледнато, истинският противник за македонската емиграция в България и нейните печатни издания е Белград, който държи Вардарска Македония в духовно и национално робство. Нека не забравяме, че една от най-дискутираните теми по страниците на в. „Илинден“ е терорът на сърбите във Вардарско. Това е и причината сговористкото правителство на Ал. Цанков да предприеме тези действия, бидейки подложен на външнополитически натиск, а именно да забрани издаването на вестника.¹⁷ Но Гошева изобщо не допълва изложението си с тези общоизвестни за историческата наука факти и така пречи за създаване на цялостна и достоверна картина у читателя относно тези събития.

Гошева пише и за речта на Арсений Йовков от 2 август 1923 г. Тя цитира негови изказвания и писания (с.136-138), като на база на това се опитва да аргументира теза, че Илинденската организация след 1924 г. е превзета от Иван Михайлов и вследствие на това губи своя македонски характер. Противоборствата в рамките на ВМРО тя представя не като противопоставяне между отделни групи или хора поради идейни различия или други интереси, а като сблъсък като хора с македонско и антимакедонско съзнание.

А каква е истината? Във в. „20 юли“ на 14 април 1924 г. (временно име на в. „Илинден“) е поместена статията „Българи в Македония“ на Арсений Йовков. Той е представител на левицата в македонското революционно движение, която се бори за сближение на македонските дейци с комунистическото движение и СССР.

¹⁶ Пак там, с. 40

¹⁷ Гребенаров, Ал. Илинденската ... с. 512-513

Там Йовков коментира „великобългарските“ претенции за наличие на българи в Нови пазар и Драч, на сърби – до Тесалия и на гърци – до Дунава. Той остро осъжда тези твърдения. Но наред с това, цялата статия е посветена на българското народностно присъствие в историко-географската област Македония, което според автора датира още от Средновековието, продължава и през Възраждането, та до негови дни. В статията той описва и процесите на дебългаризиране, които са налице по това време в Егейска и Вардарска Македония. Както и за това как македонците в Америка и Европа наричат себе си българи без да са стъпвали в България.

В броя на в. „Илинден“ от 5 февруари 1922 г., под псевдоним Стар Чинар¹⁸, Арсений Йовков публикува своя статия със заглавие „Нашата кауза“, в която пише ясно и недвусмислено за българския етнически характер на мнозинството от населението в Македония и заявява категорично, че то говори български език, който е учил от своите майки, деди и прадеди. Между другото, според Йовков българският е езикът, който е дал културна основа на почти всички славянски народи.¹⁹

„При положението, в което изпадна последно време българското племе, нам, неговите членове, произхождащи от поробената родина, оставаше, като единствено спасително и полеснодостъпно средство, да прегърнем идеята за автономията на Македония ...”²⁰

„Колкото се отнася до „историческите и етническите граници [на Македония]” – при всичкия си, уж, научен вид, това е едно нелепо съображение, един научен абсурд, защото строго определени граници на Македония историческата география не познава, както не познава и специална „македонска” народност.”²¹

Според Арсени Йовков на Македония трябва да се гледа по следния начин: „Като считаме за излишно да говорим за исторически права, спечелени по силата на отдавнашни владения и пр., ние мислим, че на нея трябва да се гледа просто като на земя, населена с население, което в мнозинството си говори нашия език, има нашите нрави и обичаи, а има и нашето, българско, народностно съзнание.”²²

¹⁸ Македония. Сборник от документи и материали., София: БАН, 1978, с. 794; Николов, Б. ВМОРО Псевдоними и шифри. 1893 – 1934. София: Летера 1999, с. 77, 90, 119.

¹⁹ Роденият в дебърското село Селци Арсений Танасков Йовков (1882-1924) е революционер на ВМОРО, публицист и поет. Участва в Илинденско-Преображенското въстание, като след въстанието емигрира в България. Основава Дебърското македонско братство в София. Участва във войните за национално обединение. По време на Първата световна война е кмет на управляваната от българската администрация Прищина (1917-1918). След 1921 година Арсени Йовков е един от ръководителите на Илинденската организация и е главен редактор (1921-1924) на вестник „Илинден“. Убит е по време на Горноджумайските събития.

²⁰ Йовков, Ар. „Нашата кауза”. в. „Илинден“. Брой 5, год. 2. София, 5 февруари 1922 г.

²¹ Пак там

²² Пак там

Излизането на в. „Илинден“ е преустановено през октомври 1926 г. и на негово място започва да се издава месечното списание „Илюстрация Илинден“, което излиза до 1944 г., с много висок тираж.²³

В монографията си Гошева пише, че списанието било замислено като архив на македонската революция, чиято цел била запазване на революционните традиции и спомени. Тук може да се съгласим с нея.

В първия брой на сп. „Илюстрация Илинден“ от април 1927 г. има статии, в които, ако желаем да манипулираме и подвеждаме читателите, както правят някои автори от РСМ, можем да цитираме извадени от контекста откъси като следния:

Без самостоятелна и независима Македония, не може да напредва Солун. Бъдещето на Македония е бъдещето на Солун. Той е идеалът на македонския народ, който с години се бори за реализирането на този идеал... “ (с. 5)

„От македонските планини, Пирин е най-величествената и грандиозна планина... “ (с. 9)

„Името на Пирин Планина като тясно свързано с борбите за свобода на Македония очертали нейното велико значение за бъдещата македонска история.“

Но в същите статии, в следващите изречения написаното се допълва и доизяснява за непредубедения читател, като се пояснява, че в Солун са живели основно евреи, турци, гърци и българи и в града са родени основателите на славянската и българската писменост Кирил и Методий („Българската реч се слушаше навсякаде из града. Солун бе истинският център на българската просвета и наука.“), а в навечерието на Балканската война гърците унищожили в града всичко българско. (с. 4-5)

„Пирин планина в минало време, сега и в бъдеще е национална крепост на българския народ... Тя завинаги ще бъде любимия кът на македонския роб.“ (с. 10)

Пак в издание на Илинденската организация от 1936 г. срещаме:

„...датите, които, като вечни огньове, светят и осветляват пътя на развитието на народите. Илинден 1903 година е такава дата. И нека прибавим веднага, че тя е такава дата не само за българите от Македония, които я създадоха, но и за българите от всички други краища на българското общо отечество.“²⁴

Накратко представихме какъв е механизмът, по който се осъществяват историческите манипулации в РСМ, използван за жалост и до ден днешен.

²³ Гребенаров, Ал. Илинденската ..., с. 517

²⁴ „Илинден за Македонците“, в. Илинденски лист. Издание на ръководното тяло на Илинденската организация, София, 2 август – Илинден, 1936 г.

Следва да обърнем внимание на отбелязването на Илинденското въстание, което е сред главните тържествени прояви по време на българската власт във Вардарска Македония. В отбелязванията пряко участие взимат останалите живи илинденци и това е документирано в дейността на българските власти по онова време, вкл. в повечето български вестници и списания. Сп. „Илюстрация Илинден“ е основният източник на сведения за тези събития и това не позволява да се манипулира така безкрупно. Трябва да обърнем внимание, че Илинденската организация е сред главните инициатори в честванията на бележити дати от Илинденската епопея, както и на всички национални празници.

Срещаме и интересни съждения на Гошева като следното:

„Издание на Илинденската организация сп. „Илюстрация Илинден“ се е превърнало в гласник на политиката на официална София, който величае фашизма, Хитлер и Цар Борис III.“²⁵

Вярно е, че списанието започва да пише в положителен дух за присъединяването на части от Македония към Царство България, както и да определя силите на Оста за освободители на Македония от сръбско робство. Учудващо е защо тук Гошева предава обективно и без намеса на читателя какво пишат Илинденци в своето печатно издание, а преди това не прилага същия подход относно времето преди 1941 г, когато в списанието се говори само и единствено за славянобългарско население в Македония с българско народностно съзнание.

Друга теза на Гошева е, че българската държава присвоява празнуването на Илинденското въстание като български национален празник и използва взаимодействието с останалите живи Илинденци, за да пропагандира български народностен характер на македонския народ.²⁶

Какво е отношението на ръководното тяло на Илинденската организация към българското управление във Вардарска Македония и към българската държава личи много от едно открито писмо, поместено и обнародвано в сп. „Илюстрация Илинден“ през 1941 г. То е адресирано, както казва и самото му заглавие, до „Околийските управители и кметовете на новоосвободените земи“. В началото му пише, че им изпращат излезлите до този момент книги на сп. „Илюстрация Илинден“ и продължава:

„Вие сте орган на българската държава в току-що освободената част на общобългарското отечество и сте личен свидетел на героизма, проявен от отделни лица и от цялото население на тази измъчена страна.“

В същото писмо е потвърдена и целта на списанието, а именно:

²⁵ Гошева, В. Илинденската ..., с. 207

²⁶ Пак там

„...да запази като архив всичките епични подвизи проявени през цяло едно столетие от българина в Македония заедно с неговите братя от останалите български краища и по тоя начин да се създаде един паметник...“²⁷

Илинденската организация продължава курса си от преди ВСВ основно чрез сп. „Илюстрация Илинден“. От първия брой на списанието през 1927 г. до последния през май 1944 г. се застъпва идеята за българския характер на Македония и се акцентира върху борбите на българите от Македония за свобода. Също така, следва да се отбележи, че Организацията симпатизира на съюзниците на Царство България във войната – фашистка Италия и нейния лидер Бенито Мусолини и националсоциалистическа Германия и нейния водач Адолф Хитлер. В този смисъл може да се каже, че ръководителите на Илинденската организация гледат благосклонно на Тройния пакт. Но не защото подкрепят националсоциалистическата или фашистка идеология, а по простата причина, че именно тези велики сили, по стечение на обстоятелствата, допринасят да се изповядва свободно българщината в Македония.

Може да заключим, че книгата на Вера Гошева изобилства с цитати от периодичните издания на Илинденската организация, както и от архивни документи от Скопие и София, но селективно подбрани и представени превратно за да дадат база на паралелната реалност, която и днес съществува в РСМ. За съжаление и рецензентите на монографията (Георги Малковски и Васил Йотевски) дават свой принос в това некоректно и произволно тълкуване на историческите факти, с което се цели заблуда на обществото.

Библиография:

Гошева, В. Илинденската Организация (1921-1947). Скопје 2004

Гребенаров, Ал. Илинденската Организация (1921-1947). - Сборник Доклади – 100 години от Илинденско-Преображенско въстание (1903), Парадигма, С. 2005

Илинден за Македонците, в. „Илинденски лист“. Издание на ръководното тяло на Илинденската организация, София, 2 август – Илинден, 1936 г.

Йовков, Ар. „Нашата кауза“. в. „Илинден“. Брой 5, год. 2. София, 5 февруари 1922 г.

Македония. Сборник от документи и материали., София: БАН, 1978, с. 794; Николов, Б. ВМОРО Псевдоними и шифри. 1893 – 1934. София: Летера 1999

²⁷ „Илюстрация Илинден“ октомври 1941, кн. 8 (128), последна стр.

Мисирков К. – „Защо?“, в. Илинден. Орган на бившите македоно-одрински революционери, год. III, бр. 15, София, 15 април 1923 година

Мисирков К. „Сърбите и солунското поле“, в. „Илинден“, год. IV, бр. 15, София, 14 ноември 1924 г.

Мисирков, К. – „Противоядие“, в. „Пирин“, бр. 15, год. II, София, 20 януари 1924 г.

Мисирков, К. - Народността на македонците. в. „20 юлий. Македоно-одрински лист“, год. I, бр. 5, София, 11 май 1924 г.

Мисирков, К. ИДО и Македония на Македонците. в. „20 юлий. Македоно-одрински лист“, год. I, бр. 14, София, 13 юли 1924 г.

Мисирков, К. Крали Марко в. Илинден. Орган на бившите македоно-одрински революционери, год. III, бр. 12, София, 25 март 1923 г.

Мисирков, К. Св. Сава – Сръбска слава, в. Пирин. Македоно-одрински лист, год. II, бр. 17, София, 3 февруари 1924 г.

Мисирков, К. Сръбски сметки и софизми. в. Пирин, 4 ноември 1923 г.

Мисирков, П. К. Македонска култура, в. „Пирин“ 21 октомври 1923 г.; Мисирков, К. „Песимизъм и оптимизъм“, в. „Илинден“ 2 март 1923 г.

Списание „Илюстрация Илинден“, 1927 – 1944 г.